

— Як ваші справи? Як перший день у Масуді? Ви тут надовго?

— Ні-ні, завтра рушаємо далі. У нас щільний графік. Навесні ми вже маємо повернутися. У нас повно роботи: ще б пак, за два місяці треба перекопати всю пустелю.

Секретар розсміявся. Тепер, коли він стояв безпосередньо навпроти Тіля, виявилось, що він переріс його ледь не на дві голови, проте із ввічливості всівся на стілець біля стійки, щоб говорити з ним на одному рівні.

— Цілком уявляю, — кивнув він. — Ми теж за два дні полетимо назад. Наразі повітряний простір небезпечний. Власне, як я й казав. Бомби впали неподалік від міста... Та й гарно ж тут. Хоча й спекотно. Я думав, що пустелі вночі остигають, — він витер змокриле чоло рукавом. — Де ви лишили свою чарівну супутницю? Вона вам хто: донька, помічниця?

— Помічниця — так, донька — ні. Вона мені дуже допомогла з тим, щоб узагалі сюди дістатися. Вона десь там, позаду, — він квапливо змінив тему розмови. — То як, зраділи тут нашим чудовим танкам? А нам вони що, уже не треба? — Тіль прокашлявся й попросив цигарку.

Молодий секретар відказав, що не курить.

— Ні, — серйозно сказав він відтак. — Танками в нас не зарадиш. А тут усе ще мирно, та якщо все не вгамується в нас на батьківщині, війна скоро дійде й до цих земель. Ну тобто не до цього міста, а до кордону. Тут нам поки що нічого боятися. Узагалі-то це якийсь божевілля: у Масуді па-нує така ідилія. Це нечувана річ. А от ви: ви ж у цій пустелі, мабуть, прориєте кілька шарів не надто давніх кісток, перш ніж відкопаете свою стару гробницю. Не ображайтеся, але я себе питаю, чому ми зараз, посеред війни, посилаємо археологів світ за очі. Я поважаю те, що ви робите, але ви ж розумієте, про що я кажу.

Тіль розумів і не казав нічого. Бариста саме виставив на стійку тацю з льодом у відерці, пляшкою та кількома склянками. Тіль показав на свій лід, пробурмотів якісь вибачення і попрямував із тацею назад крізь натовп. Який бовдур! Секретар лишився стояти, щось гукнув йому в спину, певно, щось на прощання, проте Тіль не хотів більше нічого чути. Нехай турбується своєю війною; Тілю і ця війна, і розмови про неї вже остогидли. Нащо посилати археологів світ за очі? Бо він виборов собі право поїхати світ за очі, ось чому. І не мусить тепер вислуховувати чийсь дурню. Тіль хильнув із пляшки й поставив відерце з льодом на підлогу. Що йому, власне, з того льоду: він видудлить напій, перш ніж той узагалі встигне зігрітися. Він заслужив собі це право і ці кошти, він зробив усе, що є і було необхідним. У каскадах світла, палаючи вогнем, затанцювали відлуння рухів — Тілеві духи. Вони спантеличували підстаркуватого професора, вели дедалі глибше в розхитаний бурєю ліс із людських тіл, що сам собою розступився перед Тілем, викорінюючи рухливі стовбури й звільняючи широку стежку. Периферійний зір вводив його в оману, він бачив перед собою тільки проспект, у кінці якого бринить силует башти з червоного світла. Духи, які невідклично подорожували за ним, відображалися сяйвом на фасаді цієї башти, так ніби вона стояла в язиках полум'я, і найяскравіша з химер притискала до грудей стос якихось папірців, потискала невидимі руки, підморгувала доктору Тілю, розповідала йому про своє відкриття. Примара обігнала Тіля та опинилася по інший бік вогнища. Тіль зі спустошеною пляшкою в руці намагався зрозуміти, що вона торочить, проте дивна тінь торочила лише щось про хімію і про воду. Попри це, він таки ішов за нею туди, куди вона його тягла, лишаючи позаду центр міста й водяні сади. Його пляшка була то наполовину повна, то знову порожня. Під ногами в нього

хрускотів пісок, він проникав у взуття, лоскотав ніздрі. Дух у нього на очах розсипався на чорний попіл і відлетів із шумом Масуда. Зранку Тіль прокинувся в готелі. Сам-один.

* * *

За дверима номера, в коридорі, Персефона розклала свої книжки й нотатки на придиванному столику під вікном і намагалася читати. Вона намагалася зосередитися на обчисленнях, аргументах, історичних посиланнях, які сама розробила, виявила й записала, але вони були їй надто знайомі, тож вона звернулася до іншомовних слів і розгорнула книжку з історії, яку залишила в себе після того вечора в лісі. Вона пам'ятала її не такою важкою. Можливо, це просто слабкість після безсонної ночі.

До вчорашнього вечора вона ледве чи перекинулася кількома словами з їхніми помічниками, проте, сидячи навпроти них у легкому сп'янінні, передаючи по ряду келихи й радіючи несподіваній компанії, вона почала поволі впізнавати їхні обличчя. Вона ходила з ними на спільні пари, ось цього якось перестріла в інституті, іншому одного разу попросила про ручку. Із цих моментів, цих випадкових зустрічей посеред гупання та коливання клубу раптом постала взаємодовіра, і вони виголошували тости, розповідали анекдоти, підспівували знайомій мелодії, здіймали руки вгору й падали в чужі. Неочікувано виявивши, що вони між собою знайомі, студенти назвалися: Мінті, Гек, Підо — та роздали одне одному прізвиська, скорочені імена, бозна-навіщо...

Персефона того не розуміла й не застановлялася над тим. Раптова ейфорія тривала, аж поки Персефона запитала себе, куди це подівся Тіль, який кілька разів виринав біля бару. Його голову з сивиною вона побіжно завважувала там і тут серед людської товщі, та хтось повсякчас вкидав

якийсь жарт у розмову, Мінті підіймала свою «Кайпірінту», Гек — «Криваву Мері», Підо салютував шнапсом, і вона бралася за келих шампанського та забувала про Тіля. Лише згодом, коли гамору трохи поменшало й заграла повільна танцювальна мелодія для тісніших обіймів, вона підвелася й роззирнулася клубом від туалетів по один бік до діджейського пульта по інший, проте не побачила серед молоді жодного літнього чоловіка. Вона поділилася своєю тривогою з іншими, і вони вихилили свої напої та рушили гуртом на пошуки Тіля. Персефона і Мінті повернулися в готель, щоб перевірити, чи нема його там, тим часом Гек обійшов пішки територію біля клубу, а Підо викликав таксі, щоб покружляти вулицями, що вели від міського центру. Усіх їх помітно хитало, коли вони вибралися на свіже тепле нічне повітря. Кисень сильно вдарив у голову. Персефону знудило. Вона мусила спертися на Мінті. Дівчата ввалилися у вільний номер, Персефона впала на ліжко і заснула, попри всі свої намагання опиратися сну, після того, як Мінті принесла їй склянку води і вийшла з кімнати. Гек також поплентався майже спорожнілими бічними вуличками й повернувся на світанку до свого номера, щоб трохи урвати собі сну. Врешті саме Підо, протинявшись годину, розшукав Тіля майже на виїзді з міста, там, де пригород плавко переходить у пустелю. Мабуть, він увесь час пробіг — розгублений і п'яний до безпам'яття, Тіль тримався за садові ворота й малював носком черевика обриси якоїсь башти, такої кривої, що вона б уже завалилася, якби і справді існувала. Підо гукнув його, узяв попід руки й повів до машини. Тіль його, здавалося, зовсім не впізнавав. Але й не пручався. Хлопець поклав професора на готельне ліжко й стягнув із нього повне піску взуття, відтак розбудив Персефону. Підо пояснив, де знайшов Тіля, і викликався наглянути за ним до ранку, проте Персефона відправила його спати. Сама

вона не вклалася на ліжко поряд із Тілем, а провела решту ночі в кріслі навпроти балконних дверей, спостерігаючи, як сонце поволі виповзає з-за обрію. Коли посвітлішало, вона вийшла з сумкою в коридор, щоб Тіль не подумав, ніби вона провела безсонну ніч, піклуючись про нього. Нехай подумає, що всі його покинули, і начувається за те, що знову запропав — байдуже, через алкоголь чи ні. Вона витягла з сумки книжку, яку заштовхала була туди разом із іншими паперами, пізно прокинувшись і квапливо збираючись у день перед вильотом. Усе промайнуло так швидко від дня демонстрації і пожежі до того ранку, коли вони примчали в аеропорт, щоб не затримувати інших пасажирів, делегатів від міністерства. За день після трагедії Тіль зайшов до кабінету Пут'єра й близько години вів перемови з ним за зачиненими дверима, переконуючи, що саме він заслужив собі знову вільний дослідницький грант, що його і Персефону зневажили під час розкопок у лісі і що Пут'єр мусить тепер швидко ухвалювати рішення. Він точно знає, що жодна комісія не профінансує його археологічні пошуки, та після кількох десятиліть гарування на цій роботі Тіль вважає, що Пут'єр завинив йому принаймні спробу здобути необхідні кошти. Тіль іще раз підкреслив значення можливої знахідки. Ця війна колись та скінчиться, і тоді відкриття, що послужать поступу наук, стануть знову важливіші за зброю. Та й хіба це не те, чого пан ректор хотів би за майбутніх мирних часів? Тримати в голові не тільки війну? І диво таки сталося: по обіді Тіль покинув ректорат із сяйливим лицем та, влетівши до свого кабінету таким легким кроком, якого Персефона в нього зроду не бачила, обійняв її, підняв на руках і поцілував; того ж дня, дещо пізніше, його, втім, знову охопив нез'ясовний страх, що в них можуть знову відібрати гроші. Ці його побоювання перекинулися і на Персефону. Вона

спромоглася втамувати свій неспокій тільки тоді, коли їхній літак прорвав туманну завісу над містом, натомість Тіля цей страх так і не полишив.

* * *

Нечисленний почет Тіля покинув Масуд на буксирі колони пустельних будівельних і транспортувальних машин, що складалася з майже п'ятдесяти тракторів і вдвічі більшої кількості вантажівок та тяглася колишньою караванною дорогою в напрямку Бордж-Мохтар. Обвіяні хмарою пилу й піску, вони повзли на схід у Сахару, не помічаючи неймовірного ландшафту навколо себе. За кілька годин шляхи будівельної бригади й археологів розділилися. Тілева процесія робітників і екскаваторів звернула з вулиці різко на південь і заходилася торувати собі шлях по бездоріжжі; машини раз у раз застрягали, їх доводилося відкопувати й викочувати з ям, підсовуючи під шини металеві пластини. Персефона озирнулася з гребеня першої високої дюни і проводила поглядом хмару, аж доки, спускаючись дедалі нижче, не загубила її з очей. Д-р Тіль спав на задньому сидінні. Він задрімав, щойно вони виїхали з Масуда, і відтоді лише ненадовго прокидався, коли вони зупинялися, щоб звільнити техніку з піску. Що до неї, то вона пробувала забути про нудоту — подібну до морської хвороби — від ненастанних підйомів і спусків за допомогою історичної книжки. Історії другої батьківщини. Їй досі не вдавалося поєднати в голові те, що написано на цих сторінках, із країною, яку вона знала. Вона впізнавала схожі риси, проте вони здавалися їй фантомними образами, підкинутими кимось іззовні. Постійний протяг із кондиціонера й нерегулярне коливання й трусиння не давали їй по-справжньому зосередитися, і вона раз у раз переводила

погляд на траекторію їхнього руку, що відображалася на екрані навігатора, простежувала на папері пожмаканої мапи їхнє наближення до поховання серед пустелі, до того місця, на якому вони з Тілем нарешті створять власний однозначний світ. Серед пустелі, у якій, здавалося, не існувало нічого, крім минулого, міг постати лише один, її світ, саме той, який вона — за відчуттями мовби вічність тому — зобразила на сторінках письмової роботи в тиші великої читальної зали університетської бібліотеки та наділила чіткішими обрисами спільно з Тілем. Вона ще й досі відчувала його дихання у себе на шиї, його руку, тоді легку й ніжну, — на своїх плечах, вона чула голос, яким він розводився про королів, про державу, яка колись існувала й нині забута, державу, яку вони витягнуть із забуття. Раптом Тіль підхопився зі свого сидіння і попросив негайно зупинитися. Машина загальмувала посеред дюн, Тіль розчахнув дверцята, і його знудило на пісок. Відтак він попросив Персефону сісти біля нього й поклав голову їй на плече, де невдовзі знову заснув. Персефона також заплющила очі, щоб змусити свій неспокійний вир думок замовкнути до часу. За дві години їхній караван дістався координат, що їх приблизно визначили Тіль і Персефона; тут вони сподівалися знайти те, що шукали. На півдні з однієї із дюн стримів у небо скелястий стовп, релікт гірського хребта, який поглинула пустеля, а ще далі на південь вгадувалася долина солоних озер. Уже у присмерках робітники з Масуда разом із помічниками, Геком, Підом і Мінті, почали зводити наметове містечко. Тут вони збиралися провести доволі тривалий час, дорога до Масуда була надто далека й важка, щоб кататися туди-сюди, а копати, перш ніж щось віднайти, доведеться глибоко. Намет для д-ра Тіля та Персефони побіч одного з всюдиходів поставили першим, і вони одразу усамітнилися в ньому. Замість відпочити

тепер, коли в нього з'явилася така змога, Тіль, знову бадьорий і схвильований, розклав стіл і витягнув свої папери та плани. Він притягнув Персефону поближче до себе. Завтра з першими променями сонця екскаватори почнуть роботу ось тут і ось тут. Королівського гробу там запевне немає, але їхнє першочергове завдання — прочесати всю площу в пошуках слідів цивілізації: фундаментів, уламків, залишків каналів і колодязів, решток флори та фауни, — словом, чогось, що підтвердить їм, що вони копають у правильному місці. Проте він переконаний, що відтепер усе складеться якнайліпше. Ота скеля — він показав крізь відчинений вхідний отвір намету на вершину моноліту, — згідно з відомими їм описами, свідчить про те, що вони мають рацію в своїх розрахунках. Та потрібно все перевіряти, ретельно перевіряти. Часу обмаль, та й, зрештою, вони ж не хочуть даремно рити землю аж до ґрунтових вод. Вони-бо хочуть розкопати старий колодязь, а не викопати новий. Щось їм та трапиться, і то найближчим часом. І поки вона наглядатиме за робочими, він стратегічно обійде місцевість, щоб скласти уявлення про цей ландшафт. Хіба це не дивовижно? Нарешті. Нарешті вони тут. Такої широкої, зубатої усмішки Персефона не бачила в Тіля ніколи, хіба що раз, коли вперше зізналася йому, як її надихнула його лекція. Його радісне збудження передалося їй, як перед тим — параноя.

Цієї ночі д-р Тіль спав не в наметі з Персефоною. Натомість він сидів, загорнувшись у ковдру, на даху всюдихода, уп'явшись очима в п'ятьму поза конусом таборового освітлення. Персефона також не могла заснути. Вона крутилася в своєму польовому ліжку й раз у раз підносила до лиця свій супутниковий телефон, немовби з нього щосекунди міг пролунати дзвінок із батьківщини. Решту ночі вона провела, намагаючись вловити кишеньковим радіо бодай